

UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ETNOLOGIJO IN KULTURNO ANTROPOLOGIJO

VILJA LUKAN

»Postavitev jezua mi je zrušila življenje«

**Prisilne migracije, gradnje jezov, življenje Nubijcev pred in po postavitvi
Asuanskega visokega jezua in državni posegi v porečje Nila**

Diplomsko delo

Študijski program:

Etnologija in kulturna antropologija-E

Mentor: red. prof. dr. Bojan Baskar

Somentorica: asist. dr. Ana Sarah Lunaček Brumen

Ljubljana, 2013

POVZETEK

Nubijci so etnična skupina v Afriki (bolj natančno iz severnega Sudana in južnega Egipta), ki je dolga leta živela na obalah Nila. Ukvarjali so se s kmetijstvom, imeli so nasade palm in poznali namakalno poljedelstvo, saj je Nil enkrat na leto poplavljal zemljo. Leta 1952 je skupina vojaških oficirjev v Egiptu sprožila revolucijo in nekaj let kasneje je na oblast prišel Naser. Njegova ideja je bila, da bi više po toku zgradili jez, Asuanski visoki jez, ki bi omogočil nadzorovanje poplav Nila, tako da bi vodo lahko izkoriščali skozi celo leto. Poleg shranjevanja vode, pa bi z njim lahko začeli proizvajati tudi cenejšo električno moč. Vse to je vplivalo na ljudi, ki so živeli ob Nilu, saj je takrat njihova domovanja zalila voda. Prav tako je voda zalila veliko pomembnih nubijskih arheoloških ostankov, ki so bili še dolgo časa pod gladino Naserjevega jezera. Zaradi nastanka jez in Naserjevega jezera so morali prisilno preseliti več sto tisoč Nubijcev. Vlada jim je namenila nova domovanja v vaseh po Asuanu in okolici, nekateri pa so se preselili v večja mesta po Egiptu in Sudanu. Prisilna preselitev je na Nubijce močno vplivala in življenje se jim je zaradi postavitve jez zelo spremenilo.

KLJUČNE BESEDE: Nubija, Nubijci, Prisilne preselitve, Asuanski visoki jez, Naserjevo jezero, Naser, turizem

SUMMARY

The Nubians are an ethnic group from Africa (originally from northern Sudan and southern Egypt), that lived along the banks of the Nile. Their main occupation was farming and working on date palm plantations. They already knew irrigation farming, because of annual flooding of the Nile. In 1952, the group of Free Officers along with Gamal Abdel Nasser, started a revolution in Egypt, and a couple of years later, Nasser came to power by becoming a president of Egypt. He had an idea of building a new dam in Egypt, higher on the riverflow. The dam would enable control over Nile's flooding and they would store water that came through the dam, so Egypt would be able to exploit water all year round. Moreover, Egypt would be able to produce cheaper electrical power because of the dam. When the Aswan High Dam was built on the Nile, the water flooded the ancestral lands of the Nubians. Because of that, thousands of Nubians had to be resettled to new homes around Aswan and Egypt. Forced migrations left a huge mark on life of the Nubians.

KEY WORDS: Nubia, Nubians, forced resettlement, Aswan High Dam, Lake Nasser, Nasser, tourism.

Izjava o avtorstvu

Izjavljam, da je diplomsko delo v celoti moje avtorsko delo in da so uporabljeni viri in literatura korektno navedeni.

Ljubljana, 5. septembra 2013

Vilja Lukan

Izjava kandidatke

Spodaj podpisana Vilja Lukan izjavljam, da je besedilo diplomskega dela v tiskani in elektronski obliki istovetno in dovoljujem objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

Datum:

Podpis:

KAZALO

UVOD	7
MIGRACIJE NA SPLOŠNO IN MIGRACIJE V AFRIKI	11
MIGRACIJE V AFRIKI	11
PRISILNE PRESELITVE	13
VPLIV JEZOV NA PRISILNE PRESELITVE	13
ZGODOVINA NUBIJE IN NUBIJCEV	16
POLITIČNO STANJE V EGIPTU V ČASU PRED IN MED GRADNJO ASUANSKEGA VIŠKEGA JEZU	17
<i>REVOLUCIJA LETA 1952</i>	17
ASUANSKI VIŠKI JEZ IN NASERJEVO JEZERO	21
ASUANSKI VIŠKI JEZ	21
ŽIVLJENJE OB NILU	24
VPLIV JEZU NA NUBIJCE	25
VPLIV JEZU NA TURIZEM IN NUBIJCI V TURIZMU	26
<i>NUBIJSKI MUZEJ</i>	26
IZGUBLJENA DEŽELA IN KULTURNA DEDIŠČINA	27
NUBIJCI, KOT SEM JIH VIDELA JAZ	29
ZAKLJUČEK	34
VIRI IN LITERATURA	39

UVOD

Nubija je regija, ki je locirana v severnem delu Sudana in južnem delu Egipta. Že v letu 3800 pred našim štetjem so nastala manjša nubijska kraljestva in zadnje je bilo zrušeno leta 1504, ko je bila Nubija razdeljena med Egipt in Sultanat Senar. To se je odražalo predvsem v arabizaciji večinskega prebivalstva Nubije.

Etimologija imena je nedoločena, vendar raziskovalci ponujajo nekaj različnih možnosti izvora. Nekateri pravijo, da je izpeljano iz imena Nube, imena ljudstva, ki se je v 4. stoletju ustalilo na območju Nubije. Druga trditev je, da izhaja iz besede Nbu, ki v starodavnem egipčanskem jeziku pomeni zlato, saj je bila Nubija včasih znana prav po rudnikih zlata.

Nubija je obsegala štiri regije z raznolikimi kmetijskimi dejavnostmi in poljedelstvom. Zaradi Nila se je uveljavilo tudi namakalno poljedelstvo (Grzymski 1993: 20).

Ko sem letos potovala po Egiptu, so mi v oči padli prav najbolj temnopolti, v galabije (lokalno ime za dolge halje) oblečeni, nasmejani ljudje. To so Nubijci, ki danes živijo v različnih predelih Egipta in Sudana. A ni bilo vedno tako.

Včasih so imeli svoja domovanja postavljena ob obalah Nila, živeli so z njim v simbiozi, ukvarjali so se s poljedelstvom, imeli so nasade palm in veliko živali. Nil je bil dovolj, da so preživeli. Poplavljal je enkrat letno pozno poleti in nahranil zemljo s hranljivimi snovmi in minerali. Tako je bila dolina Nila že od prazgodovine odlična za kmetijstvo. Egiptovska vlada pa je hotela za Egipt le najboljše, in da bi ustvarili zaloge za poplave Nila za sušne letne čase in boljše pogoje za namakanje, so med leti 1899 in 1902 zgradili Asuanski jez, danes znan tudi kot Asuanski nizki jez. Ker ta kljub zviševanju ni dosegel namakalnih zahtev, je egipčanska vlada pod vodstvom predsednika Naserja začela razmišljati o Asuanskem visokem jez, 6 kilometrov višje po toku. Jez so gradili med leti 1960 in 1970. Z njim so želeli pridobiti nadzor nad poplavami Nila, pridobivati vodo za namakanje ter proizvajati električno energijo. Kot posledica gradnje Asuanskega visokega jez je nastalo Naserjevo jezero, največje umetno jezero na svetu, ki je dobilo ime po egiptovskem voditelju in predsedniku Gamalu Abdelu Naserju, pobudniku gradnje jez. Del jezera v Sudanu so Sudanci poimenovali Nubijsko jezero.

Vse to sodi v temo, ki me je začela zanimati na mojem potovanju in o kateri bom pisala v svoji diplomski nalogi. Zanimajo me predvsem prisilne migracije, bolj natančno, prisilne migracije zaradi gradnje jezov in pa življenje Nubijcev ob Nilu, in to pred postavi-

tvijo jezu in njihovo življenje po postavitvi jezu in nastanku jezera, zanimajo me spremembe v načinu življenja Nubijcev zaradi postavitve jezu in vpliv postavitve jezu na oblikovanje naričin o domovini ter vpliv na odnos do Egipta kot države.

Veliko Nubijcev, s katerimi sem se pogovarjala, mi je omenilo jez, Naserja, revolucijo, Naserjevo jezero, nubijske vasi, tako da sem se odločila, da bom v svoji diplomski nalogi pisala o vsem, kar je vplivalo na življenje Nubijcev danes. Za nekatere so bile te stvari zelo boleče in tudi jaz bom v poglavju Nubijci, kot sem jih videla jaz, pisala bolj kot ne z njihovimi besedami.

Diplomsko nalogo bom razdelila na šest poglavij in devet podpoglavij ki se mi zdijo najbolj pomembna za mojo raziskavo. Prav tako bom na začetku napisala uvodni del in na koncu zaključek oziroma sklepno analizo.

V prvem delu se bom osredotočila na migracije v mesta na splošno. Opisala bom fenomen migracij kot nekaj, kar seže daleč v zgodovino. Včasih so se ljudje selili zaradi iskanja boljših pogojev pridelovanja hrane, a tudi danes razlogi niso zelo drugačni, saj se veliko ljudi seli v mesta v iskanju dela. V Afriki so migracije prisotne že od nekdaj in s pomočjo literature bom opisala še različne vzorce migracij Afričanov. Vse to me bo pripeljalo do prisilnih migracij oziroma prisilnih preselitev, ki se bolj neposredno dotikajo moje teme. V podpoglavju Prisilne migracije zaradi jezo, bom podrobneje opisala prisilne preselitve kot posledico gradnje jezo po svetu in poskušala poiskati skupne značilnosti teh migracij po svetu. To poglavje bom napisala bolj poglobljeno, saj je dobra iztočnica za moje nadaljnje pisanje.

V drugem delu bom opisala zgodovino Nubije in Nubijcev vse od začetka do danes. Nubija ima zelo bogato zgodovino, v njej je nastalo veliko kraljestev. Nubijci verjamejo, da so potomci faraonov, ki so v zgodovini vladali Egiptu. Opisala bom, zakaj je bila Nubija pomembna, s čim so se Nubijci ukvarjali v zgodovini in zakaj je bilo vse to pomembno za Egipt in Sudan. Tu je treba omeniti tudi pomembne arheološke najdbe, odkrite v Nubiji. Tak je na primer tempelj Ramzesa II., ki ga je poplaval Asuanski jez. Tempelj so prestavili na obalo jezu, veliko pomembnih nubijskih spomenikov in zgodovinsko pomembnih najdb pa še vedno leži globoko na dnu Naserjevega jezera.

Po opisu zgodovine Nubije se bom osredotočila na politično stanje v Egiptu, predvsem na obdobje pred revolucijo, med revolucijo in obdobje Naserjevega predsednikovanja.

Naser je bil pomemben člen v nedavni zgodovini Nubijcev, zato bom opisala njegove vizije razvoja Egipta in boj za boljše življenje v njem.

V poglavju Asuanski jez in Naserjevo jezero se bom osredotočila na gradnjo prvega Asuanskega jez, danes bolj znanega kot Asuanski nizki jez, in še bolj podrobno, na gradnjo Asuanskega visokega jez ter nastanek Naserjevega jezera. Opisala bom tako prednosti kot tudi slabosti postavitve jez, želje in vizije Naserja o jez in prešla v čas, ko so Nubijci še živeli ob Nilu.

V poglavjih Življenje ob Nilu oziroma življenje pred postavitvijo jez ter Vpliv jez na Nubijce oziroma življenje po postavitvi jez bom poskušala izpostaviti nasprotja, ki so se pojavila v teh dveh obdobjih. Opisala bom način življenja Nubijcev in njihovo dnevno rutino ter razlike med preteklimi in današnjimi časi. Opisala bom njihov trud za ohranitev tradicij, izgubljanje starih navad, pridobivanje novih »meščanskih« navad, prilagajanje novemu življenju in prizadevanja za ohranitev nubijske kulture.

Zaključni del diplomske naloge bom posvetila izpovedim Nubijcev, lastni izkušnji in temu, kako sem Nubijce videla sama. Poleg terenskih zapiskov s potovanja bom uporabila tudi članke in intervjuje, ki to poglavje še dopolnjujejo, saj vsebujejo izpovedi Nubijcev, ki so živeli ob Nilu in so se morali preseliti. S temi izpovedmi bom poskušala zavzeti vsa prejšnja poglavja in njihove teme.

V nalogi bom vključila pripovedi dveh sogovornikov iz Asuana ter manjše dele pogovorov z drugimi Nubijci. Tu bom poudarila predvsem slabe strani Asuanskega jez, saj so bili takega mnenja vsi moji sogovorniki. Izpostavila bom njihovo željo po vrnitvi in njihove spomine na staro Nubijo.

Moja diplomska naloga bo pretežno temeljila na literaturi, saj nisem imela možnosti, da bi ponovno obiskala Egipt. Osredotočila se bom predvsem na prebrano literaturo in na svoje terenske zapiske.

Naslov diplomske naloge je navdihnil citat iz članka »I Have a Dream« (Sanjam; op. avt.), ki ga je napisal Nour Amin. V članku je intervjuval nubijskega pisatelja Haggaga Odoula in citat je prvi stavek Odoulove knjige *The Departure to the People of the River* (Odhajanje k ljudem reke; op. avt.), v kateri piše o stari Nubiji in preselitvi iz nje. Stavek se originalno glasi: »The Dam Deconstructed my Life«¹ (Jez mi je razgradil življenje; op. avt.). Ko sem ga prebrala, sem dobila občutek nasprotja med gradnjo (jezu) in razgradnjo (življenja), kar pokaže, da je bila usmerjenost v boljše življenje v Egiptu tudi razlog za

¹Haggag Odoul, *The Departure to the People of the River*.

slabše življenje nekaterih ljudi. Naslov diplomske naloge torej ni neposredni citat iz članka, je le navdih, ki sem ga priredila, saj se mi zdi, da v enem stavku dobro povzame temo moje diplomske naloge.

Za pisanje bom uporabila tako knjige kot tudi članke, intervjuje, videoposnetke in internetne strani.

MIGRACIJE NA SPLOŠNO IN MIGRACIJE V AFRIKI

»Že zgodovina nas uči, da so vsa ljudstva prišla iz nekih drugih dežel, včasih tudi iz zelo oddaljenih od teh, ki jih zavzemajo danes. Kar pa naredi novodobni fenomen migriranja tako poseben, je njegova povezava z globalizacijo in kapitalističnim gospodarstvom« (Amin, 1995: 29).

Migracije so pojem, ki je dandanes že zelo raziskan. Vedno znova je aktualen, saj se z njim sooča ves svet že od prazgodovine.

Že takrat so ljudje migrirali na različna območja. Razlogi za to so bili različni, največkrat pa so ljudje iskali boljše pogoje za življenje. Veliko razlogov za te ponavljajoče se selitve populacij je bilo že danih, na primer vojne, posledice ekoloških in drugih katastrof ali pa le mirna poselitev skupin v do tedaj praznih deželah. Nekateri so iskali boljše pogoje za življenje, za preživetje, iskali so boljše priložnosti in se osredotočili na vse prednosti, ki so jim jih ponujali novi kraji (po Aida, 1995: 41).

MIGRACIJE V AFRIKI

Migracije v Afriki je raziskovalo že veliko avtorjev, med drugim se je s tem ukvarjal tudi Abner Cohen (Cohen 1969, 1971), in danes so njegove raziskave primer, kako raziskovati in preučevati kompleksne socialne odnose v sodobnem mestnem okolju. Prav tako nam njegovo raziskovanje predstavlja komparativni okvir za analizo političnih procesov v afriških družbah. Grätz pravi, da so problemi mobilnosti in migracij del poglavitnih tem o Afriki danes, in to tako zaradi raznolikih socialnih in kulturnih razsežnosti in vplivov kot tudi zaradi rastoče antropološke literature v afriških študijah (Grätz 2010: 1).

Kot v vseh človeških družbah fenomen migracij v Afriki ni nov. Seveda pa skozi čas ni ostal statičen in nespremenljiv niti v obliki kot tudi ne v dinamiki. Vplival je tako na politične in ekološke kot tudi na ekonomske in socialne procese ter jih spreminjal. Nedavna afriška zgodovina je taka, kot je, prav zaradi močnih sprememb v vseh teh pogledih.

Skupaj s temi spremembami so se v strukturi in procesih spremenile tudi oblike in dinamika novodobnih migracij (Aina, Baker, 1995: 11).

Cohen opisuje procese, v katerih neka etnična skupina upravlja z nekaterimi normami, prepričanji, simboli in ostalimi ceremonijami iz njihove tradicionalne kulture, z namenom, da bi razvila nekakšno neformalno politično organizacijo, ki bi jo uporabila kot

orožje v bitki za premoč z drugimi etničnimi skupinami (Cohen, 2004: 25). Opisuje dva kontradiktorna problema, ki sta nastala zaradi socialno-kulturnih razlik v neodvisnih afriških državah.

Nekatere etnične skupine skokovito izgubljajo svoje kulturne običaje, druge pa jih ne le obdržijo, temveč pretirano poudarjajo njihovo enkratnost in dajejo svoji kulturni identiteti velik pomen.

V prvem primeru se etnična skupina prilagodi novim socialnim realnostim, s tem da posvoji običaje drugih skupin, ali pa da ustvari nove običaje, ki so do neke mere skupni drugim skupinam.

V drugem primeru se etnična skupina prilagodi novim realnostim z reorganizacijo svojih tradicionalnih običajev ali ustvari nove običaje s tradicionalnimi simboli, pogosto pa uporablja tudi tradicionalne norme in ideologije, da poudari svojo enkratnost. Proces v prvem primeru imenujemo detribalizacija, v drugem pa retribalizacija (Cohen, 2004: 1).

Tudi Nubijci so se morali prilagoditi novemu načinu življenja. Čeprav vsi niso bili preseljeni v mesto, temveč tudi v novonastale vasi, so se morali s tem spopasti prav vsi. V novo življenjsko okolje so prinesli del svojih tradicij. Danes so v Egiptu nekatere nubijske hiše odprte za ogled turistov in eno takih sem si šla tudi ogledat. Čeprav so hiše najbrž preuredili, da bi bile turistom bolj zanimive, vseeno odražajo značilnosti starih nubijskih hiš, o katerih sem brala v literaturi. Že takoj, ko sem stopila v nubijsko hišo, sem opazila, da so po tleh preproge, po stenah lovske trofeje, in da so si prostor uredili tako, kot so bili navajeni od prej. Njihova dnevna rutina je sicer drugačna, vendar v prostem času še zmeraj najdejo čas za izdelavo nubijskih mask, nakita in podobno, le da imajo danes ti izrazi kulture verjetno drug pomen kot prej, saj so bolj kot ne namenjeni potrjevanju lastne etnične identitete.

To je razumljivo in nujno potrebno, saj, kot je povedal Gluckman, »se vsaka kultura nagiba k preživetju« in vsak človek iz neke kulturne skupine, ki migrira v mesto, obdrži veliko navad in običajev iz svoje skupine, ne da bi se za to posebej trudil (Cohen, 2004: 4).

Tudi Nubijci so v mesta prinesli značilnosti svoje kulture. Med sabo še zmeraj govorijo v nubijskem jeziku, veliko se jih oblači v galabije in čeprav se ukvarjajo z drugačnimi opravili (večinoma delajo v turizmu), so bodisi zato, ker so obdržali nekatere prejšnje navade, bodisi zaradi tega, ker tako poudarjajo svojo skupno etnično identiteto v nasprotju z drugimi etničnimi skupinami v Egiptu, še vedno opazno Nubijci.

Iz socialno-antropološke perspektive vidimo, da migracije ne pomenijo le prostorskega, ekonomskega in političnega razvoja, temveč so socialno in kulturno zakoreninjen proces, ki je odvisen od kulturnega konteksta migracij, upravljanja s procesi identitete in vzpostavljanja stikov z že uveljavljenimi skupinami (po Grätz, 2010: 6). Migracije Nubijcev lahko najbolje opišemo kot prisilne migracije oziroma prisilno odstranitev.

PRISILNE PRESELITVE

Pojma migracije in pa prisilne migracije oziroma preselitve sta v Afriki nemalokrat zelo povezana. Če se vrnemo 60 let nazaj, najdemo v Južnoafriški republiki apartheid, kjer se je dogajala rasna segregacija. Politika apartheida je imela za posledico prisilno odstranitev do sedmih milijonov ljudi. Čeprav so bile takrat prisilne odstranitve populacij deležne velikega neodobravanja, so se nadaljevale v osemdesetih letih dvajsetega stoletja, v fazi poznega apartheida. Te odstranitve so preoblikovale ruralno območje južne Afrike in vsilile nove, urbane oblike okolja (Po Rogerson, 1995: 108).

Ker je področje migracij neposredno povezano z mojo temo, bom pojav prisilnih preselitev poglobila, saj je pomemben za razumevanje konteksta preseljevanja Nubijcev.

Lars pravi, da so preselitve populacije kakršne koli preselitve ljudi, odrejene s strani države, in po navadi potekajo znotraj državnih meja. Neprostovoljne preselitve zadevajo različne skupine ljudi po svetu. Po navadi jim je skupno to, da so potisnjene v ozadje družbe tako iz kulturnega kot tudi iz gospodarskega in političnega vidika, in v veliko primerih preseljene populacije pripadajo manjšim etničnim skupinam.

Ravno manjše etnične skupine so velikokrat prisiljene zapustiti dežele svojih prednikov. Ker po navadi z deželo, v kateri živijo, čutijo posebno povezanost, si njihova kultura v novem okolju zaradi šoka preselitve velikokrat ne opomore (Lars 1991: 3).

VPLIV JEZOV NA PRISILNE PRESELITVE

Eden od pomembnih razlogov za prisilne preselitve je tudi gradnja jezov. Jezove gradijo po celem svetu in za njihovo gradnjo obstaja več razlogov.

Lars pravi, da so se včasih z gradnjo jezov poskušali rešiti trajni in ponavljajoči se problemi z vodo, ki nikoli ni bila na voljo takrat, ko je bila potrebna, in tam, kjer je bila

potrebna. Danes pa so razlogi za gradnjo jezov drugačni. Vedno se pojavijo splošno znani in pa bolj skriti razlogi za gradnjo jezov, ki so velikokrat razlog za preselitve ljudi. Pogosto uporabljeni argumenti za gradnjo so:

- 1.) Povečanje proizvodnje električne energije.
- 2.) Boj proti brezposelnosti (lokalni prebivalci velikokrat dobijo službo kot gradbeni delavci).
- 3.) Povečanje proizvodnje hrane, povezano z namakalnim poljedelstvom.
- 4.) Omogočanje nadzora nad poplavami.

Med bolj ali manj skritimi razlogi za prisilne preselitve je tudi ta, da neprostovoljne preselitve pripomorejo k preoblikovanju zaostalih območij in tradicionalnih načinov življenja, ter poskus integracije preseljenega prebivalstva v nacionalno državo (Lars 1991: 4).

Število prisilnih migracij močno narašča in četudi te ponekod temeljito zaznamujejo zgodovino območja, so zelo skromno dokumentirane. Vendar pa so raziskovalci našli lastnost, ki je skupna skoraj vsem prisilnim migracijam: pogosto jih izvajajo v državah z visoko stopnjo revščine in nemalokrat vsaj delno izvirajo iz etničnih konfliktov (povzeto po Wood, 1994: 607–611).

Kot lahko povzamem po Singh, so bile prisilne odstranitve Nubijcev povezane tako s politiko kot tudi z mislijo na bolj ekonomično in lažje življenje. Vendar pa s tem, ko je egiptovska vlada hotela s postavitvijo visokega jezusa proizvajati cenejšo električno energijo, mnogim življenja ni olajšala, temveč ga je še otežila. Življenjsko okolje na obalah Nila ni bilo več primerno za življenje, zato so Nubijcem izbrali okolje, kjer je bilo življenje drugačno kot prej, po mnenju mnogih tudi slabše. To bi lahko primerjali z migracijami zaradi vojn, naravnih in ekoloških katastrof in drugih nesreč. V resnici je bila za prebivalce ob Nilu postavitve jezusa in nastanek Naserjevega jezera neke vrste naravna katastrofa.

Nubijci so se sicer preseljevali v mesta že v 17. stoletju, če ne še prej. V mestih so delali za majhne plače in se v Nubijo vrnili, ko so imeli dovolj prihrankov. V novejšem času so večinoma delali kot natakari in v mestih povprečno ostali dve leti. Vedno pa so obdržali povezavo s svojo domačo deželo in so svojce tudi pogosto obiskovali. Medtem ko so moški migrirali v mesta, so ženske z otroki po navadi ostale doma v Nubiji. Danes več Nubijcev živi v mestih kot pa v nubijskih vaseh (po Singh 2005: 247–270).

Singh (2005) razdeli posledice gradnje jezov in prisilnih preselitev na ekonomske, okoljske in socialne. Kar se tiče okolja, tako lokalnega kot tudi regionalnega, imajo nanj jezovi velik vpliv. To pomeni, da tudi če gradnja jezu ne pripelje do prisilne preselitve lokalnih prebivalcev, ima zanje kljub temu velike posledice. Če pa gradnja jezu pripelje do prisilnih preselitev, to s sabo prinese še dodatne posledice, ki jih delimo na socialno-kulturne, ekonomske in pa različne dejavnike, povezane s stresom, ki jih naprej delimo na psihološke, fiziološke in socialno- kulturne (Singh 2005: 369). Te posledice so lahko dolgotrajne ali kratkotrajne; če pogledamo Nubijce, je gradnja jezu na njihovih življenjih pustila dolgotrajne posledice. Pri prisilnih preselitvah se večinoma izpostavljajo negativne posledice, saj jih preseljeni prebivalci doživljajo negativno in so predvsem povezane z izgubo: z izgubo dežele, sosedov, obdelovalnih površin, domov, navad, pogosto pa poudarjajo tudi izgubo stika s predniki, ki so živeli na tem področju. Nubijci zelo radi poudarjajo povezanost s predniki, ki so prav tako živeli ob Nilu, in z zgodovino Nubije, zelo stare dežele.

ZGODOVINA NUBIJE IN NUBIJCEV

Zgodovino Nubije in Nubijcev povzemam po L. P. Shinnieju, ki je svoja raziskovanja opisal v monografiji *Ancient Nubia* (Starodavna Nubija; op. avt.).

Nubijci so afriška etnična skupina, šteje več kot 300.000 ljudi, ki živijo v Sudanu in Egiptu. Pod tem imenom so znani že od 3. stoletja pred našim štetjem, kot ljudstvo pa so se oblikovali skozi selitve in mešanja različnih populacij.

So potomci starih Nubijcev, ki so podedovali področja vse od Asuana in prvega pritoka Nila do Kartuma, glavnega mesta Sudana na jugu, pod šestim pritokom Nila. Po raziskavah arheologov, kot sta Charles Bonnet in Mathieu Honegger, vemo, da na področjih, na katerih so živeli Nubijci, starodavna civilizacija s piramidami, templji in palačami sega tja do 7000 let pred našim štetjem.

V starodavnih mestih ob Nilu v Sudanu je bilo najdenih okoli 223 nubijskih piramid. Arheologi so v stari Nubiji potrdili obstoj treh velikih kraljestev, to so Kermisko, Napatsko in Merojsko kraljestvo. Nubijsko kraljestvo je trajalo od leta 7000 vse do leta 1500 pred našim štetjem, ko so ga osvojili Egipčani.

V nubijskem okolju dominira reka Nil. Čez 2000 kilometrov dolga reka se v vsem svojem dolgem potovanju spusti le za 400 metrov. Severno od drugega katarakta pa vse do prvega katarakta v Asuanu reka teče skozi del poplavne ravnice z velikimi področji z dobrimi pogoji za kmetijstvo; veliko teh ravnin je bilo včasih poseljenih. Nil je bil včasih najpomembnejša vodna pot na tem območju in tako je bilo vse do postavitve visokega jezusa. Okolje Nubije, kot ga poznajo prvobitni prebivalci, ni bilo spremenjeno le z nastankom Asuanskega jezusa, ampak že veliko prej, ko je bil v letih 1898–1902 zgrajen prvi jez.

Danes z imenom Nubijci označujemo le tiste, ki govorijo nubijski jezik. Čeprav se ta med Nubijci razlikuje (v južnih predelih Nubije se je v zadnjih 500 letih precej spremenil), se Nubijci po celotni regiji po fizičnem videzu in pa pripadnosti islamski kulturi skoraj ne razlikujejo.

Egipčanski predmeti, najdeni v nubijskih grobovih, kažejo na tesno povezanost Nubije in Egipta že v prazgodovini. Egipčanski faraoni so v Egipt prinašali ebenovino, minerale, železo, poleg tega pa tudi nubijske sužnje. Ko je leta 747 pr. n. š. egipčanska vlada padla, je nubijski kralj Piankhi ustanovil največjo državo na kontinentu. Takrat so nubijski kralji skoraj 50 let vladali Egiptu. V 14. stoletju je nubijska vladavina na področju

današnjega Sudana prenehala in takrat je nadvlado nad regijo prevzel Egipt. Skozi čas je bilo ustvarjenih več manjših kraljestev in Nubiji so vladali različni vladarji. Takrat se je kot uradni jezik uveljavil arabski jezik .

POLITIČNO STANJE V EGIPTU V ČASU PRED IN MED GRADNJO ASUANSKEGA VISOKEGA JEZU

Za razumevanje političnega konteksta postavitve jezua bom v nadaljevanju na kratko opisala politično situacijo v Egiptu v času Naserjeve oblasti.

Ko govorimo o Egiptu, pogosto najprej pomislimo na politično stanje v državi. Skozi leta so se v Egiptu menjali vladarji različnih religij in vizij ter političnih usmeritev, nedolgo nazaj se je zgodila revolucija in še danes lahko spremljamo demonstracije v državi, ki živi v nestrinjanjih in nasprotovanjih.

Ta obdobja prebivalce Egipta in seveda tudi Nubijce zelo zaznamujejo. Posebno prelomnico je v življenju Nubijcev predstavljalo obdobje, ko je bil na oblasti Naser.

Mansfield (1973) pravi, da ko omenimo Egipt pod Naserjem, govorimo o letu 1952, ko se je začela egiptovska revolucija, v kateri je bil Naser eden od glavnih voditeljev, in pa o časovnem obdobju, ko je predsedoval Egiptu, od leta 1956 vse do smrti leta 1970.

REVOLUCIJA LETA 1952

Leta 1952 se je v Egiptu dogodila revolucija pod vodstvom Naserja in še nekaj častnikov egiptovske vojske.

Revolucija je pomemben dogodek v zgodovini Nubije in Nubijcev, saj je močno vplivala na njihovo današnje življenje. Veliko mojih sogovornikov v Egiptu je omenjalo revolucijo in stanje po njej, njene posledice so opazne še danes.

Opis revolucije povzemam po članku »Nasser and Nasserism« (Naser in naserizem; op. avt.) Petra Mansfielda iz leta 1973.

Iniciatorji revolucije v Egiptu leta 1952 so bili tako imenovani Svobodni častniki, skupina nezadovoljnih častnikov v egiptovski vojski, ki jih je združil Naser. Glavni cilj je bil poraziti kralja Farouka, ki je vladal od leta 1936 in je bil po njihovem mnenju krivec za

poraz v vojni z Izraelom leta 1948, za slabo napredovanje v boju z revščino, boleznimi in nepismenostjo v Egiptu. V letu, ki je sledilo revoluciji, so častniki združili moči in odpravili monarhijo, leta 1953 pa Egipt razglasili za republiko. Kralj Farouk je odstopil in zbežal v Italijo.

Revolucionarji so že takoj po začetku revolucije dobili sovražnike v egiptovski levici.

Med letoma 1953 in 1956 je Naser iskal zaveznike in pisal o svojih vizijah za razvoj Egipta. Ena od vizij je bila tudi gradnja visokega jezua na Nilu, ki jo je videl kot temelj egiptovskega ekonomskega razvoja. Ko sta ZDA in Velika Britanija preklicali ponujeno pomoč pri gradnji jezua, je Naser v povračilo nacionaliziral podjetje, ki je upravljalo s sueškim kanalom. Zaradi tega so Britanci in Francozi ob skrivnem sodelovanju Izraela leta 1956 napadli Egipt. To je privedlo do tega, da je Naser prekinil egiptovsko-angleški sporazum, zaprl sueški kanal in, kar je bilo najbolj pomembno, nacionaliziral angleške in francoske naložbe v egiptovskem gospodarstvu. Takrat je Naser postal heroj arabskega sveta. Kasneje se je pokazalo, da so ti nenadni politični uspehi prinesli Egiptu le slabosti, čeprav so se v tem času ob krhanju zvez z zahodom poglobile že obstoječe ekonomske povezave med Egiptom in Sovjetsko zvezo.

Najpomembnejša odločitev Sovjetske zveze je bila odločitev za pomoč pri gradnji visokega jezua. Čeprav je v tem projektu Sovjetska zveza zagotovila in priskrbelo vso strokovno znanje ter financirala večji del gradnje, je bil – tudi glede na to, da je bil Egipt država v razvoju – njegov prispevek v delu, materialu in finančnih sredstvih zelo visok, tako da je bila gradnja jezua za Egipt zelo velik dosežek.

Čeprav ima jez slabosti tako po ekološki kot ekonomski plati, še vedno ostaja temelj egiptovskega ekonomskega razvoja.

Pozitivni dosežki Naserjevih uresničenih vizij za Egipt so bili in so še vedno pomembni. Vključevali so agrarno reformo, gradnjo visokega jezua, precejšen napredek v industrializaciji, širjenje izobraževalnih, zdravstvenih in drugih socialnih ustanov (po Mansfield 1973).

V Egiptu je veliko vodij imelo ideje, kakšen naj bi bil Egipt, predvsem pa so vedeli, česa v Egiptu nočejo. Hoteli so se znebiti monarhije, angleške vojaške okupacije, vpliva tuje politike in korupcije v javnem življenju. Nekateri politiki so kazali naklonjenost do muslimanov, drugi so bili bolj naklonjeni marksizmu, za veliko večino, v katero je spadal

tudi Gamal Abdel Naser, pa je najbolj primerna politična oznaka »egiptovski nacionalisti«. V letu 1882 so Egipt zavzeli Britanci in obdržali oblast vse do leta 1956, še štiri leta po tem, ko je skupina vojaških oficirjev premagala dinastijo, ki jo je ustanovil Muhammad Ali. Nova vlada pod Naserjevim vodstvom je v Kairu postavila na visoke pozicije ljudi z večjimi ambicijami, ki so vključevale tudi vizije za Sudan. Leta 1953 je Naser z Britanci podpisal sporazum in tri leta kasneje je Sudan postal neodvisna republika z lastnim parlamentom.

Naser je bil – kot že njegov predhodnik Muhammad Ali – osredotočen na reforme. Ena njegovih največjih ambicij je bila gradnja Asuanskega jezusa, ki bi, kot je obljubil, zmanjšal možnost poplav ob Nilu ter moderniziral ruralni Egipt, tako da bi ustvarjal električno energijo.

Leta 1959 se je egiptovska vlada odločila, da bo postavila Al-Saddal-Ali, današnji Asuanski visoki jeza, ki je začel delovati leta 1970. Nastalo je Naserjevo jezero, največje umetno jezero na svetu, dolgo kar 500 kilometrov in široko povprečno 10 kilometrov (po Mansfield 1973). Vendar je jeza povzročil veliko ekoloških problemov ter prisilil več sto tisoč Nubijcev, da so zapustili dežele svojih prednikov in se preselili bodisi v gore, bodisi v večja mesta, prav tako pa je poplaval veliko neprecenljivih arheoloških ostankov. Stara Nubija tako dobesedno leži pod Naserjevim jezerom.

Takrat so Nubijce prepeljali iz njihovih starih domov v nova domovanja, razpršena po področjih Asuana in Egipta, ki jim jih je dodelila vlada. Naselili so jih v med seboj identične hiše v tako imenovanih nubijskih vaseh. Nove nubijske vasi so danes razpršene po zahodnih obalah Nila, najdemo jih blizu mesta Kom Ombo, južno od Asuana, na Slonjem otoku na Nilu, veliko Nubijcev pa se je preselilo v večja mesta, na primer v Kairo, Asuan in tudi v Aleksandrijo.

Veliko ljudi v vladi, arheologov in Nubijcev je napovedovalo, da bo nubijska kultura (jezik, oblačilna kultura, plesi, tradicije, glasba) zaradi tako velikega premika umrla, vendar ni, nekatere kulturne manifestacije so se v mestih le preoblikovale. Kmetijstvo in nasade palm je zamenjalo delo v turizmu, v hotelih, vožnja feluk (egiptovske tradicionalne jadrnice), vendar se je tragedija ob postavitvi Asuanskega visokega jezusa kljub temu močno zasedrila v zavest ljudi; danes tudi umetniki opozarjajo na svoje korenine (po Shinnie 1996).

Seveda pa je z obdobjem Naserjeve vladavine neposredno povezana tudi konstrukcija visokega jezusa. Naser je kot egiptovski nacionalist želel doseči čim večjo neodvisnost

Egipta. Obdobje konstrukcije visokega jezua je tudi obdobje vere v uspešnost človekovih posegov v naravo, kar je nemara razlog, da konstruktorji niso upoštevali negativnih posledic na področju ekologije in življenja ljudi. Prevladali so pozitivni učinki, ki bi jih spodbudila gradnja visokega jezua, zato je vlada svoje vizije tudi uresničila.

ASUANSKI VISOKI JEZ IN NASERJEVO JEZERO

Asuanski jez je ime dveh jezov na reki Nil ob mestu Asuan. Starejši jez se danes imenuje Asuanski nizki jez, novejši pa Asuanski visoki jez. Prvega so med letoma 1899 in 1902 zgradili Britanci. Jez je v tistih časih veljal za velik tehnični dosežek. Bil je največji jez na svetu in Angleži so ga zgradili s pomočjo egiptovskih in italijanskih delavcev. Omogočil je, da so do leta 1911 obdelovali še dodatnih 10 do 15 odstotkov zemlje. Zaradi jezua in nastalega zbiralnika vode je bila Nubija s svojimi spomeniki osem mesecev na leto poplavljen. Jez so zaradi visoke vode večkrat prestavljali višje, ko pa ga je leta 1946 že spet skoraj preplavilo, so se odločili, da bodo raje zgradili nov jez. To se je zgodilo po Naserjevi revoluciji leta 1953, uradno pa je bil odprt leta 1970. Jez naj bi pripomogel k večji in cenejši proizvodnji energije. Rezultat izgradnje jezua je bilo največje oziroma najdaljše umetno narejeno jezero na svetu, ki je kot Naserjevo jezero v Egiptu dolgo 300 kilometrov, nato pa se v Sudanu preimenuje v Nubijsko jezero in je dolgo 180 kilometrov.

ASUANSKI VISOKI JEZ

Asuanski visoki jez ima zelo velik vpliv na Egipt in njegove prebivalce, na njihovo življenje, kmetijstvo in okolje. Vprašanje, ali je bila odločitev za gradnjo jezua dobra, najbrž ni povsem primerno, saj niso imeli veliko izbire, zastavlja pa se vprašanje, kaj bi lahko storili, da bi vpliv jezua na okolje spravili na najmanjšo možno mero.

Avtor Richard Benedick zelo dobro opredeli pozitivna in negativna pričakovanja in posledice Asuanskega visokega jezua. Povzemam iz njegovega članka »The High Dam and the Transformation of the Nile« (Visoki jez in preoblikovanje Nila; op. avt.).

Od Asuanskega visokega jezua so pričakovali veliko:

- 1.) Zagotovilo za zadostno in zanesljivo namakalno vodo za egiptovske kmetijske površine tudi v sušnih letih. Ko so uspeli prihraniti vodo od letnih poplav za kasnejšo uporabo v sušnih obdobjih, so dosegli, da je jez oskrboval nasade skozi celo leto.
- 2.) Oskrba Egipta z dodatno vodo, ki bi drugače iztekla v morje, in pa pridobitev novih zemljišč, ki jih prej ni bilo mogoče obdelovati.
- 3.) Varovanje življenj, pridelkov in zemljišč pred poplavami.

4.) Velike količine zaloge poceni hidroelektrične energije, ob pričakovanju, da se bo tako sprožil val industrializacije, ki bi egiptovsko gospodarstvo osvobodila odvisnosti od trgovine z bombažem (Benedick 1979: 124).

Jez je zagotovo pripomogel k večji rasti prebivalstva, saj je bil razlog za razmah kmetijstva, proizvodnjo električne energije in predelovalnih dejavnosti. Ena izmed pozitivnih novosti je bila tudi ta, da je kmetijstvo lahko napredovalo od rečnega namakanja ob mokrih obdobjih do celoletnega namakanja, tako da so lahko obdelovali polja tudi v suhih mesecih.

Zajezena voda je postala pomemben prostor za ribolov, s katerim so se lahko ljudje, ki so živeli v okolici, preživljali.

Ob pozitivnih učinkih pa obstajajo tudi negativni. Tako je jez v sedemdesetih letih postal globalni simbol za večino okoljskih in socialnih problemov v Egiptu. Leta 1973 je imelo veliko raziskovalcev pomisleke glede jez. Takrat so definirali vrsto problemov, ki naj bi se pojavili:

- 1.) Ker so se iz Naserjevega jezera zaradi evaporacije in podtalnega pronicanja v podlago izgubljale velike količine vode, so predvidevali, da bo imel Egipt manjšo količino vode kot prej, čemur bi sledila izguba ogromno obdelovalnih površin.
- 2.) Ker bi jez ujel večino mulja, ki je navadno potoval s tokom reke navzdol, naj kmetijske površine ne bi dobile dovolj nujnih hranljivih snovi, kar bi vodilo do zmanjšanja pridelkov ali pa bi bili prisiljeni kupovati draga gnojila.
- 3.) S tem, ko bi zadržal vodo od letnih poplav, naj bi jez spodbujal zbiranje odplak v kanalih in razširil njihovo poplavljanje, s tem pa zvišal onesnaženost in slanost vode, kar bi ogrozilo kmetijski donos.
- 4.) Pretok brez mulja naj bi najedal rečne struge in bregove in tako spodkopaval mostove in jezove od Asuana do Mediterana.
- 5.) Odsotnost muljnih usedlin v rečnih ustjih bi pripeljala do obalne erozije in vpadov morske vode v bogato obdelovalno zemljo.
- 6.) Prav tako naj bi ustavitev toka, bogatega s hranilnimi snovmi, uničila egiptovsko ribolovno industrijo, ker naj bi se zmanjšalo število rib.
- 7.) Jez naj bi razširil izčrpavajoče parazitske bolezni v taki meri, da bi prišlo do epidemij, in olajšal invazijo sudanskih morilskih komarjev (Benedick, 1979: 126).

Kakšni pa so bili realni učinki jez? Zaradi jez se je zelo spremenila kvaliteta vode, manj vode se je spustilo čez jez in ta je bila popolnoma brez mulja. Voda je izgubila veliko hranljivih snovi, ki so bile dobre za zemljo. Rodovitni mulj, odslej ujet za Asuanskim jezo, je vplival na kvaliteto zemlje v spodnjem delu. Mulj je obogaten z organskimi materiali in pred gradnjo jez so nastajale usedline na bregovih Nila, s čimer se je ustvarila zelo rodovitna vrhnja plast zemlje. Odkar pa se mulj ustavi v jez oziroma ga jez ujame, morajo kmetje uporabljati velike količine umetnih gnojil, da nadomestijo hranilne snovi, poplavnih območij pa te ne dosežejo več.

V 20. stoletju je želja po večjem nadzoru nad poplavami Nila postala nujen trend. Misel na gradnjo novega Asuanskega jez je bila za Egipt privlačna, saj bi drugačni načrti verjetno prinesli s sabo zapletena mednarodna pogajanja z državami više ob reki in nezanesljivo politično stabilnost, Asuanski jez pa je bil pod nadzorom Egipta, brez vpliva drugih držav. Asuanski visoki jez velja za enega od svetovnih gradbenih čudežev; na svetu ni primerljivega objekta, ki bi tako močno vplival na življenje celotne države. Je ena največjih konstrukcij, ki jih je zgradil človek, in je prava umetna gora iz kamnov in peska.

Jez je fascinantna gradbena konstrukcija, je izraz poskusa upravljanja z mogočno reko, ki pa je imel tudi veliko političnih posledic. Ko so hoteli z jezo prebivalcem Egipta omogočiti boljše (in predvsem lažje) življenje, so nekaterim življenje povsem spremenili in otežili. Nadzor nad poplavami Nila je prinesel slabšo kvaliteto vode z manj hranilnimi snovmi in s tem slabše pogoje za kmetijstvo. Slepa vladna usmeritev v nadzor nad reko in proizvodnjo cenejše električne energije je spregledala prebivalce, ki jim je Nil pomenil sveto reko, s katero so bili povezani že njihovi predniki, in jim je sama po sebi ponujala vse potrebno za življenje.

ŽIVLJENJE OB NILU

Meje stare Nubije ob reki Nil so potekale od prvega katarakta Nila, južno od otoka Elephantine (otok je del Asuana v južnem delu Egipta), pa vse do južnega šestega katarakta Nila, severno od današnjega Kartuma (glavno mesto Sudana). Tam je živelo več kot 100.000 ljudi, ki jim na splošno pravimo Nubijci. Živel so v dolгих vaseh, omejenih z namakalno zemljo na eni in puščavo na drugi strani (Egypt: Nubian Traditions 2013).

V nižjih predelih so bile razmere za življenje težke. Pokrajina je bila rjava in izsušena, poletna vročina nevzdržna. Vendar so bolj daleč na jugu bregovi poraščeni z datljevimi palmami in namakalna polja so bolj razširjena. Vaščani se večinoma ukvarjajo s kmetijstvom in pašniško živinorejo. Med sezono poplav reke Nil se odprejo zaporna vrata starega jezu in gladina jezera pade. V tem kratkem obdobju, ko je voda nizka, zemljo na hitro obdelajo in poselijo s tisočimi kozami, ovci, osli, kamelami in drugo živino. Vasi so zelo odmaknjene in tako večino dobrin za preživetje ljudje pridelajo sami.

Dobrine, kot so kava, sladkor, sol in petrolej, ki jih v teh okoljih ni, enkrat oziroma dvakrat na mesec pripeljejo iz Asuana. Denar za nakup dobrin, ki si jih niso mogli pridelati sami, so vaščani velikokrat dobili od sorodnikov (predvsem moških), ki so odšli na delo v Aleksandrijo ali Kairo, najpogosteje v tamkajšnje hotele. Ena od posledic teh migracijskih procesov je, da moški v nubijskih vaseh predstavljajo le 30 do 40 odstotkov prebivalstva (po Kirwan 1974).

Kirwan je v svojem članku opisal Nubijo pred postavitvijo jezu. Tam so bili nasadi palm, platan, tamarisk, ki so zmanjševali ostrino in vročino puščave in gora, ki so obdajale ozek pas obdelovalne površine v spodnji Nubiji (Kirwan 1974: 45).

Reka Nil je bila v življenju Egipčanov vedno nepogrešljiva. Ljudje so se že v zgodovini naseljevali ob rekah, saj so tam videli ugodne pogoje za razvoj kmetijstva. Tako je bilo tudi ob Nilu. Že prvi kmetje so iznašli namakalno kotlino, da bi tako čim boljše izkoristili Nilovo letno poplavljanje. Z začetkom avgusta so bogate in muljaste vode prek kanalov usmerili na velika polja ali v kotline, ki so bile obkrožene z nasipi, da bi voda dosegla stalni nivo, v povprečju meter in pol. Že Herodot je zapisal: »Ko Nil poplavi deželo, se ta spremeni v morje, ne vidi se ničesar drugega kot mesta, ki spominjajo na otoke v Egejskem morju« (Benedick, 1979: 121).

VPLIV JEZU NA NUBIJCE

Ena najbolj opaznih posledic postavljanja jezov v Nubiji (vključno z Asuanskim visokim jezo) je gotovo ta, da so bili lokalni prebivalci prisiljeni preseliti se, in to kar štirikrat v manj kot stoletju.

Nekaj so jih preselili bolj daleč na sever, v nubijske vasi oz. v Kom Ombo, severno od Asuana, nekaj v Khashm el Girbo, vzhodno od Kartuma. Tam je egiptovska vlada v ta namen postavila okoli 25.000 hiš, 138 trgovin, 33 mošej in 36 šol. Nubijcem so se te hiše zdele neestetske in nedomače, zato so jih okrasili z originalnimi nubijskimi motivi (Fahim 1973: 483).

Nubijski moški, ki so delali zunaj Nubije, so se organizirali v mestne klube, ki so zagotovili temelje za nastanek nubijske identitete zunaj domačega okolja. Leta 1933, ko je bil prvi asuanski jez ponovno povišan, je bilo izgubljenih 30.000 posestev, tista, ki so ostala, pa bi bila uporabna le, ko bi bil Nil nizek, kar je prisililo še preostale Nubijce, da so emigrirali v Egipt. Tam so se od drugih prebivalcev razlikovali predvsem po svoji iskrenosti, pedantnosti in pa dostojanstvu. Po poplavi Nubije leta 1963 so bili Nubijci, ki so še vedno živeli ob Nilu, preseljeni na vzhod, torej v Khashm el Girbo (po Beddis 1963), kjer so se po najboljših močeh poskušali prilagoditi na nove življenjske razmere.

Fernea piše (2012), da je trideset let po preselitvi Nubijcev obiskal vas Kom Ombo, kjer je živel pred tridesetimi leti. Bolj premožni vaščani so opazno preuredili hiše, ki jim jih je namenila vlada, naredili so si jih čim bolj udobne, s tem da so si na dvorišču postavili strehe za senco, zgradili so električno napeljavo za televizijo in tekočo vodo, peščena tla so prekrili s podom ... Drugače pa je bilo pri revnejših vaščanih, kjer se, kot pravi Fernea, v tridesetih letih ni veliko spremenilo (Fernea 2012: 156).

Po preselitvi so se spremenile tudi delovne navade Nubijcev in pridelovanje sladkornega trsa in ostalih kmetijskih pridelkov so zamenjale bolj mestne zaposlitve. Če je bila še pred dvajsetimi leti najbolj pogosta zaposlitev strežba na domu in v hotelih, danes pri mladih Nubijcih to niso najbolj zaželeni dela. Veliko se jih denimo najde v glasbi, saj ta predstavlja popularen način izražanja nubijske identitete (Fernea 2012: 158), mnogi pa še vedno delajo v turizmu, bodisi v hotelih, bodisi na felukah ali večjih ladjah.

VPLIV JEZU NA TURIZEM IN NUBIJCI V TURIZMU

Zaradi postavitve jezua je promet po Nilu lažji, in to tako plovba višje po reki kot nižje od jezua proti Mediteranu. Križarjenja po Nilu od Kaira do Asuana tako z ladjami križarkami kot s felukami (tradicionalne egiptovske jadrnice) so danes zelo popularna in privabljajo velike skupine turistov iz celega sveta, najbolj pogosta pa so pozimi. Prav tako si veliko turistov želi ogledati Asuanski visoki jez ter Naserjevo jezero in zaradi tega je število turistov od leta 1960 (pred odprtjem jezua) do leta 1997 kar trikratno naraslo (povzeto po Abu Zeid 1997: 210–213).

Ko so prenesli tempelj Abu Simbel in druge poplavljenе zgodovinske spomenike, so te destinacije postale privlačne za turiste. Leta 1989 je egiptovska vlada začela sodelovati z Unescom in za ogled turistom odprla še veliko drugih arheoloških najdišč.

Turisti prihajajo v Asuan na vse možne načine, da bi si ogledali grobnice faraonov, Abu Simbel, Philae, Asuanski visoki jez, nubijski muzej in nubijske vasi. Nubijci, ki so pripravljeni sprejeti ljudi v svojo hišo, peljejo turiste na ogled, jim postrežejo s čajem, prodajajo svoje izdelke in upajo na njihove prispevke. Življenje Nubijcev in njihova usoda sta za turiste zelo zanimiva in tako nekateri Nubijci še poudarjajo svoje tradicije in značilnosti.

NUBIJSKI MUZEJ

Ob nastanku jezua in Naserjevega jezera so arheologi in egiptologi rešili ogromno arheoloških najdb in veliko pomembnih templjev relocirali na višja območja. Leta 1980 so s pomočjo Unesca začeli načrtovati gradnjo nubijskega muzeja v Asuanu, kjer bi lahko najdene predmete razstavili in shranili. Čez približno 12 let je bil muzej postavljen v neposredni bližini stare Nubije, kjer so bili predmeti tudi najdeni. Muzej so zgradili v stilu hiš v tradicionalnih nubijskih vaseh. Muzej je delno na prostem in v njem se obiskovalci lahko sprehajajo po prazgodovinskih jamah s stenskim poslikavam, tam je veliko egipčanskih kipov, obeliskov, fresk in celo nubijska hiša. To je dober način za predstavitev stare Nubije, njene zgodovine in dediščine, ki je bila izgubljena pod vodo Naserjevega jezera. Del razstave prikazuje, kako so v okviru Unescove akcije reševali nubijske spomenike, ki jim je po gradnji Asuanskega visokega jezua grozilo poplavljenje.

IZGUBLJENA DEŽELA IN KULTURNA DEDIŠČINA

Nubijci so po preselitvi še vedno čutili močno povezanost s svojo izgubljeno deželo. Kot pravi Fernea, so »Nubijci svojo deželo vedno videli kot sveto. Svojo zemljo so bolj cenili kot katerokoli drugo v dolini Nila, saj naj bi bili podnebje, voda in zemlja v Nubiji boljši kot kjerkoli drugje. Vedno so verjeli, da se njihove skupnosti, in to skoraj brez zunanjega vpliva, najbolj v celem Egiptu odlikujejo po miru, čistoči, poštenju in osebni varnosti« (Fernea 1966: 349). Iz tega je videti, da so se Nubijci postavljali nad Egipčane, in jih je zaradi tega še toliko bolj prizadelo, da so jim vse to vzeli in da so prišli pod vpliv Egipta.

ABU SIMBEL je tempelj, ki ga je zgradil Ramzes II., posvetil pa ga je samemu sebi. Tempelj predstavlja štiri ogromne sedeče kipe Ramzesa II., ki nosijo krono zgornjega in spodnjega Egipta, ob nogah kipov pa so upodobljene veliko manjše stoječe princeze in kraljica Nefertari.

V letu 1960, ko se je začela gradnja visokega jezua, so začeli z reševanjem templja, ki bi drugače pristal pod vodo Naserjevega jezera. Do leta 1968 so tempelj Ramzesa II. in manjši tempelj, posvečen njegovi najbolj ljubljeni ženi Nefertari, prestavili 65 metrov višje in 200 metrov stran od Nila.

PHILAE je drugi spomenik, ki so ga zaradi Naserjevega jezera prestavili. To je otok, ki je bil včasih v prvem kataraktu reke Nil, prestavljen pa je bil v Naserjevo jezero na otok Agilkia.

Spomenik je bil v preteklosti večkrat poplavljen. Že v času Asuanskega nizkega jezua je bil pod vodo od julija do oktobra, ko so odprli zapornice jezua. Pogosto so razmišljali o relokaciji spomenika, vendar so le okrepili njegove temelje. Kljub temu, da je bil fizično zavarovan, je začelo zaradi poplav na otoku umirati rastlinje, na templjih so bledele barve in se na njih začel nabirati mulj, ki ga je s sabo prinesel Nil. Leta 1960 je bil spomenik že skoraj čisto pod vodo in takrat se je Unesco odločil, da ga bodo prestavili. Tempelje so očistili in od takrat stojijo 500 metrov višje, na otoku Agilkia.

Dediščina in ostanki starih civilizacij so za ljudi zelo pomembni, saj predstavljajo stik s predniki, z njimi se ohranja stik s preteklostjo. Veliko Nubijcev povezuje z izgubljeno deželo tudi izgubo spomenikov, največji so bili sicer prestavljeni, vendar je veliko arheoloških ostankov še vedno pod vodo. Res je, da so rešili veliko templjev, vendar jih je pred tem že zalivala voda in jih počasi uničevala. In tako kot pravijo na Zavodu za varova-

nje kulturne dediščine, » ...kulturna dediščina predstavlja nenadomestljivo vrednoto. Vsaka enota kulturne dediščine, ki je poškodovana ali uničena, je žal izgubljena, zato je potrebno kulturno dediščino vključiti v aktivno vsakodnevno življenje. Skrb za njeno ohranjanje in varovanje v vseh okoliščinah je skrb vsakogar izmed nas« (»Kulturna dediščina«). Zanimiv je odnos Nubijcev do njihove dediščine. Ta je na eni strani turistična atrakcija, ki prinaša denar in delo Nubijcem, na drugi strani pa je povezana s pomembno identifikacijo z njihovo starodavno civilizacijo, ki je konkurenčna tisti v turistični ponudbi na severu Egipta.

V zadnjih letih se pogled na Nubijce vsaj malo izboljšuje. Prevladalo je spoznanje, da so bili del dogodkov, pri katerih se jim je godila krivica. Na internetnih virih sem zasledila omembe protestov Nubijcev pred egiptovskim parlamentom, s katerimi skušajo doseči, naj jih preselijo nazaj na področja njihovih prednikov ob Naserjevemu jezeru (Gaafari 2011). A Nubijci so se kljub vsemu pokazali kot ljudje, ki so se sposobni dobro prilagoditi naporom, ki jih je z njihovo selitvijo prinesel Asuanski visoki jez.

Po mnenju Fernea je ta »odločenost Nubijcev da se bodo prilagodili na neznani prostor, v katerega so bili vrženi, na neki način še bolj izjemna kot preživetje slavnih templjev faraonov« (Fernea 1966: 3). Po preselitvi v nova domovanja so si želeli Nubijci ustvariti čim večjo domačnost in domove, ki bi jih spominjali na nubijske. Tako so po besedah nubijske ženske: » ...poskušali spremeniti hiše, ki jim jih je namenila vlada, v nubijske domove« (Aali 2003: 25). Tu vidimo enega od pomembnih vidikov prisilnih preselitev. Kako se prilagoditi na nove, vsiljene hiše, in jih spremeniti v dom? Nubijci očitno hočejo v svojih novih domovih poudariti nubijskost in jih narediti čim bolj podobne domovom ob Nilu pred preselitvijo. S tem predvsem izražajo svojo etnično identiteto. To pa je, kakor sem ugotovila ob pisanju diplomske naloge, značilnost Nubijcev. Zaradi preselitve, zapustitve dežele prednikov, prilagajanja na nove domove in novo življenje morajo ves čas izražati in poudarjati svojo etnično identiteto. O Nubiji govorijo s ponosom in z ohranjanjem starih tradicij ohranjajo tudi spomin nanjo.

Bolj podrobno bom spomin na Nubijo pred postavitvijo jezu in ohranjanje tradicij na podlagi primerov in pa sekundarnih virov analizirala v naslednjem poglavju.

NUBIJCI, KOT SEM JIH VIDE LA JAZ

Decembra 2012 sem bila na potovanju po Egiptu, obiskala sem tri mesta, Kairo, Luksor in Asuan. Na poti, ki je potekala z vlaki, feluko in lokalnimi kombiji, sem srečala veliko Nubijcev. Takrat se še nisem odločila, da bom v svojo diplomo vključila njihovo zgodbo, vendar so me že takoj na začetku pritegnili. Že njihova pojava mi je bila topla in domača, tako da sem se z vsakim kmalu spustila v pogovor. Na moja vprašanja so prijazno odgovarjali in skoraj vsi so pripovedovali tudi o Naserjevem jezeru.

Najprej sem spoznala Osamo, ki je bil voznik feluke. Živi v Asuanu in s prevozi turistov na feluki služi za preživetje. Zdaj je to vedno težje, ker zaradi nemirov v Egiptu ni veliko turistov, zato se še toliko bolj spominja svojega življenja ob Nilu, ki je bilo po njegovem mnenju boljše. Sicer je bil takrat še otrok, ki se je najraje s prijatelji igral ob Nilu in v njem. Spominja pa se, da njegov oče ni imel takih skrbi, kot jih ima on danes. Ni ga toliko skrbel denar, saj so večino potrebnih stvari pridelali sami, imeli so nekaj živine in obdelovalno površino. Še danes večino svojih dni preživi na Nilu, kar mu je všeč, velikokrat pa se ustavi tudi pri prijatelju, ki še živi na obali ob Nilu in ima tri pse, kamelo in osla. Tako bi rad živel tudi on, vendar ne more, ker je večino časa na drugi strani reke v Asuanu in čaka turiste.

Po preselitvi se je veliko Nubijcev zaposlilo v turizmu. Nekateri so to delali že prej, nekaterim pa je bilo to nekaj novega.

Na njegovem delovnem mestu, torej na feluki, redno moli, vožnja na feluki predstavlja večji del njegovega dneva. Pred molitvijo si roke, noge in obraz umije v Nilu, na koncu pa ga še malo popije. To me spomni na povezanost z Nilom, o kateri govori veliko Nubijcev. Pravijo, da je Nil svet in da pozdravi vse bolezni. Nubijci naj ne bi hodili k zdravniku. Če je koga bolela glava, je popil malo Nila in se pozdravil. Zdaj pa vse bolezni povezujejo z onesnaženo vodo. Ko sem poslušala Nubijce, kako so opisovali življenje pred postavitvijo jezua, so velikokrat govorili zelo nostalgичno in barvito. Morda zato, da bi bili ti opisi turistom bolj zanimivi, verjetno pa življenje pred preselitvijo res vidijo na tak način.

Moj drugi sogovornik je bil fant, ki je služil denar s tem, da je turiste vodil s kamelemi. Živel je v nubijski vasi sredi asuanske puščave in preživel celotno družino. Ko sem ga vprašala, kje živi, mi je najprej rekel, da v Nubiji, šele potem pa, da v nubijski vasi.

Povedal je, da je njegovo življenje tako, da šestkrat na teden po ves dan dela, vmes gre domov, kjer njegova mama skuha za celo vas, potem pa gre nazaj služiti denar. Njegov starejši brat se je poročil z Avstralko in živi v Avstraliji in to je tudi njegov cilj, namreč da se poroči s turistko in odide iz vasi. Povedal mi je, da se v njegovi vasi še vedno vsi pogovarjajo v nubijskem jeziku, da ga torej ohranjajo. Ko so se njegovi prijatelji začeli pogovarjati, je nekaj pripomnil, se na glas zasmel in mi rekel: »To je pa nubijski jezik.«

Veliko Nubijcev prodaja na bazarju, na tržnici, po navadi prodajajo nubijske predmete, kot na primer nubijske maske, lesene izdelke, orodja in orožja. Na Slonjem otoku je nubijska vas, ki sem si jo šla tudi ogledat. Moški, s katerim sem se pogovarjala, je povedal, da si je moral po nastanku Naserjevega jezera najti drugačen način preživetja, zato je svojo hišo odprl za turiste, čez dan izdeluje predmete za prodajo in ima tudi majhnega aligatorja za fotografiranje.

Kot sem že omenila, večina Nubijcev živi v mestih. Njihova poklicna dela v glavnem niso več povezana z gospodinjstvom. Medtem ko strežna dela predstavljajo večino nubijskega dela, je veliko Nubijcev zaposlenih v vladi in v privatnem sektorju. Življenje Nubijcev je videti vpeto v urbano življenje prav toliko kot življenje vsakega drugega Egipčana. Nekateri pravijo, da je ukvarjanje s turizmom pokvarilo ljudi in da so tudi Nubijci postali manj dobrosrčni in bolj materialistični.

Med brskanjem po literaturi sem našla članek, v katerem nubijski pisatelj Hagagg Odoul piše o življenju po odprtju jezua in o svojih spominih na čas pred njim. Čeprav je pravo staro Nubijo izkusil le za tri mesece kot otrok, čuti močno povezanost s starodavno deželo svojih prednikov.

Rojen je bil v letu nastanka jezua in pravi, da je bilo to zanj slabo znamenje. Ko se spominja, ga vedno preplavita tesnoba in žalost, ker je bil boleče vržen v pomanjkanje.

Želi si, da bi ljudje reke takrat porušili jez, da ne bi več mogel delovati. Kot otrok si je želel živeti tam, imeti ogromno prostora za igranje in se s čolnom peljati po Nilu. Nil zanj predstavlja velik del življenja Nubijcev. Opisuje ga z močno strastjo in pravi, da je imel ogromen vpliv na njihova življenja, saj je tekel skozi njihovo deželo in jim dajal hrano in vodo. Ko se je morala večina Nubijcev preseliti v mesta in vasi stran od Nila, so izgubili vero v legende Nila.

Veliko piše o svoji mami, kako je bila vedno nesrečna, raztresena zaradi problemov z novimi sosedi, zaradi očeta, ki ni mogel dobiti službe ... Ampak včasih so s prijatelji-

mi posedle po veliki preprogi in si pripovedovale zgodbe iz njihove stare dežele, pa o tem, kako si želijo vrniti se v stare domove, in o težavah življenja v velikem, polnem mestu. Njegov oče je bil ponosen, da je Nubijec. Ni prenesel nobene diskriminacije in nesramnosti in zaradi tega zapustil veliko služb.

Tudi jaz sem opazila, da je ponos lastnost, ki jo poudarijo vedno, ko kdo omeni, da je Nubijec.

Odoul je po končanem šolanju pomagal pri gradnji visokega jezua, da bi preživel družino. Takrat ni gojil nikakršnih sovražnih čustev do jezua, ker je verjel v Naserja. Ko pa je izvedel, da naj bi vlada ogoljufala Nubijce, ki so jim obljubljali zelene pašnike, ki v resnici niso nikoli obstajali, je začel sovražiti kamniti jez, ki je ubil Nil in z njim Nubijce.

Po njegovem mnenju so po letu 1964 izgubili zemljo in zdaj izgubljajo še jezik in večino svojih tradicij. Nubijci so zaradi življenja v mestih prevzeli veliko slabih navad in to je prizadelo njihovo avtentičnost. Čeprav verjame, da nubijska kultura počasi razpada, je v njegovem pisanju še vedno videti upanje na vrnitev (Nour 2002).

Nubijec Abdel Karim je vodilni v združenju za nubijsko dediščino. V intervjuju, ki je nastal ob 50-letnici odprtja asuanskega visokega jezua, je povedal, da je asuanski jez ogromen nacionalni projekt, v katerega je vložil vsak Egipčan. Predvsem Nubijci pa so žrtvovali svoje imetje, vključno s svojimi vasmami in palmami. Preseljeni so bili iz raja na obali Nila. Vsi ti njihovi zakladi so zdaj pod vodo in skupaj z izgubljeno zemljo so izgubili tudi dediščino, vrednote, spomine, način življenja in zlasti bližino vode, glavni vir življenja.

Prehod v nova domovanja je bil dolgotrajen, vse skupaj je trajalo pol leta. Bil je nenaden in strašen. Prevažali so jih v ogromnih čolnih, skupaj z otroki, pohištvom, psi, mačkami in ovčami. Ugotovili so, da jih selijo v puščavo, od koder je bil najbližji vodni kanal oddaljen 50 km. Odgovorni za njihove selitve niso vključili v svoj premislek njihovih tradicij in zgodovine. Vlada se je takrat odločila, kako bodo družine stanovale, glede na njihovo številčnost. Po njegovem mnenju pa to niso bila domovanja, temveč vojaške barake. Ko so se vselili v nova domovanja, ta niso imela stropov. Uporabili so palmove liste, da so jih naredili. Čeprav so imeli zelo malo sredstev, so se trudili po najboljših močeh, da so novim domovanjem vdihnili življenje. Ampak glede na to, da so bila v stari Nubiji domovanja lepa in urejena, so bila nova še zmeraj videti žalostno. Včasih so vse hiše gledale proti Nilu in bile zgrajene tako, da so sprejele toploto sonca, gradili pa so jih iz ilovice.

Ko so ga vprašali, ali je preselitev prinesla tudi kakšne dobre stvari, je odgovoril, da so dobili odškodnino, ki pa je bila zelo krivična. Vsak Nubijec je bil prej lastnik desetih ali

več palmovih dreves, ki so obrodila dvakrat na leto. Za vsako palmo so dobili odškodnino v vrednosti treh piastrov (egiptovska denarna enota, ena stotina vrednosti egiptovskega funta). In vsak je dobil eno samo domovanje, čeprav jih je prej morda imel več.

Pričakovali so veliko več. Naser jim je obljubil, da bodo imeli občutno boljše življenje, in vsi so mu verjeli. V Nubijo je prišel na srečanje z nubijskim vodjem, in ko mu je ta na začetku rekel: »Pozdravljeni v Nubiji, gospod predsednik. Če boste do nas nepravični, vam bo sodil bog,« je Naser odgovoril, da si bodo vodje revolucije prizadevali, da združijo Nubijce in jim omogočijo boljše in bogato življenje.

Abdel Karim je imel 18 let, ko je moral zapustiti dom. Nekega jutra se je zbudil in videl tovarnjake, ki so selili njihove stvari, in velike ladje, ki so čakale, da jih odpeljejo. Še najtežje je bilo za otroke, mlajše od šestih let, ki so skoraj vsi umrli bodisi zaradi umazanih, bodisi zaradi podhranjenosti. Tudi prihod v nova domovanja je bil nehuman. Tam je stal vodja, s palico v roki je kričal njihova imena in ljudje so mu morali slediti v hiše.

Šest mesecev po preselitvi so se vrnil, da bi videli, kaj se je zgodilo s starimi domovanji. Voda je tako narasla, da je prekrila njihove hiše, palme in mošeje. Vse je bilo na pol potopljeno in to je bil zanj najbolj žalosten prizor, kar jih je kdaj videl (Wardani 2010).

Iz obeh pričevanj lahko razberemo, da je sogovornika preselitev zelo prizadela. Naserjevo politiko sta oba doživljala kot zlagano in nepravično. Oba omenita, da sta sprva verjela vladi, da jim bo ponudila lepe domove, kjer bodo lahko zaživel, še boljše, kot so do takrat. A kot pravi novinar Gamal Nkrumah, bi morala »vlada z denarjem, ki so ga dobili ob postavitvi jez, ustvariti novo Nubijo, ne pa je uničiti« (Nkrumah 2011). Vlada ni ustvarila nove Nubije, novi domovi so bili v slabem stanju, za popravilo pa je imela večina Nubijcev premalo denarja. Razočarana sta bila nad odnosom vlade do njih, nad tem, da so bili politiki do njih nehumani in da takrat nihče ni videl, da se jim godi krivica. Spremeniti so morali način življenja, saj niso imeli več nasadov palm, za katere bi skrbeli, niso več mogli pridelovati hrane zase in izkoriščati bližine Nila. Oba hrepenita po stari Nubiji in menita, da so Nubijci z izgubo dežele in dediščine izgubili tudi stik z davnimi predniki, ki so živeli na teh območjih. Žal jima je, da sta izgubila življenje, ki sta si ga ustvarila, in povezanost z Nilom, ki je za njiju svet.

Sama sem dobila občutek, da si Nubijci, s katerimi sem bila v stiku, želijo ohranjati svoje tradicije in kulturo. Radi se vrnejo na Nil, čeprav nimajo vedno možnosti za to, bodisi zaradi časa, bodisi zaradi preslabega finančnega stanja. Na svojo zgodovino in dosežke

so zelo ponosni, in to tudi radi omenijo. Vedno, ko so mi poskušali kaj prodati, so omenili, da je to nubijsko, da je ročno izdelano, in pojasnili, iz kakšnega materiala je; seveda tu lahko zaznamo oboje, tako ponos na nubijsko zgodovino kot tudi promoviranje izdelkov za turiste. Pred osemdesetimi leti je bila Nubija dežela tihih domov in nekaj pristanišč, primerna za trgovino z Egiptom in Sudanom. Danes pa privablja le še turiste, ki si gredo ogledat »avtentično« nubijsko življenje. Ti pridejo z vodiči, ki jim nekaj malega povedo o Nubijcih, nato pa odidejo na ogled kake od hiš, tam popijejo čaj in kaj pojedjo ter se slikajo z nubijskimi družinami.

Nekateri nubijski otroci v migriranju vidijo pozitivne stvari in uživajo ob elektriki in gledanju televizije. S tem se starejši ne strinjajo, ker naj bi to po njihovem mnenju kvarilo oči in zdravje.

Še vedno radi poudarijo, koliko so žrtvovali, in da bi bili od vlade radi deležni vsaj kančka hvaležnosti.

ZAKLJUČEK

Z lastno izkušnjo tako zaključujem svojo diplomsko nalogo. Kot sem že v uvodu omenila, je moja diplomatska naloga temeljila predvsem na različni literaturi, nekaj pa je bilo tudi opazovanja z udeležbo in lastnih terenskih zapiskov.

Največ je napisanega o zgodovini Nubije in Nubijcev, saj je bila ta zelo bogata in pomembna. O Naserju in Asuanskem visokem jezu je literature veliko, predvsem člankov, težave pa sem imela z opredelitvijo življenja Nubijcev po postavitvi jezu. Tudi o njihovem življenju ob Nilu je literature manj.

Tako sem v lastno izkušnjo oziroma terensko delo vključila izpovedi nekaj Nubijcev in o tem nisem govorila samo na splošno. Skozi pisanje diplomske naloge sem ugotovila, da je imela Nubija in s tem njeni prebivalci zelo težko zgodovino in da je velikokrat vlada poskušala z njo na silo upravljati. V današnjem času pa ostaja upanje, da se bodo krivice vsaj do neke mere popravile in da bodo Nubijci morda malo bolj spoštovani.

Ko sem pisala poglavje o migracijah, sem prišla do ugotovitve, da so se ljudje skozi čas nenehno preseljevali. Včasih so migrirali večinoma v mesta, danes pa se po raziskavah sodeč veliko ljudi vrača na podeželja. In prav to si želijo tudi Nubijci. V tistem življenju so bili zadovoljni, bili so nekako ločeni od Egipčanov, čutili so večjo povezanost s predniki in živeli so v svojem svetu, skoraj brez zunanjega vpliva in vpliva mestnega življenja. Zgodila se jim je velika krivica, obljube niso bile izpolnjene, njihova zemlja je bila žrtvovana za dobrobit drugih Egipčanov, s katerimi so živeli v isti državi.

Po izgradnji jezu poudarjajo svojo identiteto, z nostalgijo gledajo v preteklost in iščejo ekonomske možnosti v sedanjosti in prihodnosti; med njimi je najpomembnejši turizem, saj je nubijska identiteta nekakšna blagovna znamka. Zgodba Nubijcev je gotovo drugačna, kot jo lahko spremljamo pri drugih primerih prisilnih migracij zaradi jezov. Tudi tam gre za zatiranje dela populacije v dobrobit države, a tu je še problem izgubljene dediščine, pa tudi ekonomske prednosti turizma.

Ker sem hotela etnografsko del naloge še razširiti, sem se odločila, da bom vzpostavila stik z vodičem iz Egipta, ki me je spremljal po Asuanu in mi dal svojo vizitko. V elektronskem sporočilu sem mu napisala, da pišem o Nubijcih, in ga vprašala, ali bi bil kateri od njegovih znancev preko elektronske pošte pripravljen odgovoriti na nekaj vprašanj, kar bi mi zelo pomagalo pri diplomski nalogi.

Zelo hitro mi je odgovoril, da je turističnim vodičem ministrstvo za turizem prepovedalo dajati kakršnekoli informacije posameznikom ali organizacijam, ker so trenutno v obdobju tranzicije. Temo je hitro obrnil na to, da mi organizira izlet v Egipt, kjer bom lahko obiskala nubijske vasi kot turistka, kar bi bilo, če bi ga ministrstvo karkoli vprašalo, sprejemljivo. Se pravi, očitno vsakokratna vlada, tako tudi nedavna, še vedno smatra to vprašanje za občutljivo.

Zaradi trenutne situacije v Egiptu, tako domnevam, na žalost nisem dobila nobenih dodatnih informacij o življenju Nubijcev pred in po postavitvi jezov, zato sem se bolj osredotočila na terenske zapiske in svoje izkušnje.

V drugih poglavjih sem predstavila nubijsko zgodovino, geografsko lego dežele, arheološke najdbe, prebivalce in njihovo življenje skozi leta vse do danes. Vsako temo, ki sem se je lotila, sem predstavila iz obeh zornih kotov, torej tako njene pozitivne kot tudi negativne plati.

Zanimala sem se predvsem za občutke ljudi in njihove spomine in s tem nisem imela težav, saj vsi radi povedo svojo zgodbo. Večina Nubijcev je zdaj zaposlena v turizmu, kjer iščejo različne načine za zaslužek.

Ugotovila sem, da Nil zelo visoko cenijo in da boljše življenje velikokrat povezujejo s tem, da so živeli ob Nilu. Pravijo, da jim je Nil dajal vse, kar je bilo pomembno za življenje. Nil je predstavljal nekaj svetega in zdaj se jim zdi oskrunjen.

V Egiptu in Sudanu se veliko združenj bori za ohranitev nubijske kulture in kulturne dediščine, organizirajo akcije za rešitev nubijskih spomenikov in borijo se za to, da Nubijcev ne bi več preseljevali (Rescue Nubia Campaign – Kampanja za rešitev Nubije). Prav tako obstajajo peticije proti gradnji jezov v Sudanu. Peticija iz Afriškega arheološkega časnika (African Archaeological Review) ljudi poziva k temu, da se čim bolj zavzamejo za konec gradnje jezov v Sudanu. Lokalni aktivisti naj bi se borili proti postavitvam jezov že od leta 1990, vendar so jih bodisi ujeli in zaprli, bodisi so proti njim delovali celo s silo. V peticiji navajajo kot razlog proti jezom dejstvo, da so ljudje, ki so bili zaradi jezov prizadeti, obubožali, njihovo življenje pa se je poslabšalo. Z njimi se ni nihče posvetoval, nihče ni iskal njihove privolitve. Ni jim bila izplačana niti zadostna odškodnina. Bili so prisilno odpeljani na dogovorjena mesta, če pa se s tem niso strinjali, so se bili prisiljeni ustaliti na nerodovitni zemlji poleg vodnih zbiralnikov.

Kot sem že omenila, je mogoče najti veliko literature o zgodovini Nubije, nubijskih kraljestvih, Asuanskih jezovih in Naserju. Veliko težje pa je bilo dobiti literaturo o prebivalcih Nubije. Zelo malo je napisanega o življenju Nubijcev ob Nilu, še manj pa o njihovem življenju po postavitvi jezov. Zato me je začelo zanimati, ali je to morda tema, o kateri je neprimerno ali celo prepovedano govoriti, ali pa je le tema, ki sogovornikom zbuja neprijetne občutke.

Kljub temu sem lahko ugotovila, da je bila gradnja Asuanskega visokega jezua politični projekt, ki je imel za Nubijce tako pozitivne kot negativne posledice. Jez je gotovo pripomogel k večjemu nadzoru nad poplavami Nila in s tem omogočil namakalno poljedelstvo skozi celo leto. Prav tako je Egipt po zaslugi Asuanskega jezua začel proizvajati cenejšo električno energijo ter zaradi nastanka Naserjevega jezera povečal možnosti ribolova. Seveda pa tako ogromen projekt poleg pozitivnih posledic s sabo vedno prinese tudi slabe. Tu se negativne posledice tičejo predvsem Nubijcev. Ko so živeli ob Nilu, so bili navajeni, da zemljo poplavi le dvakrat letno, in so se tega privadili, tako da jim nadzorovanje poplav ni bilo tako nujno. Poleg tega so izgubili domovanja in jih morali nadomestiti z novimi, s katerimi pa niso bili zadovoljni. Vse to se je zgodilo v zelo kratkem času in mislim, da je bila zaradi tega tragedija še večja. Če bi jim vlada že vnaprej, brez zavajanj in obljub o boljšem življenju, povedala, kako bo njihova selitev potekala, bi se morda vse izteklo drugače. Tako pa Nubijcem ostaja spomin na življenje pred jezom in nanj mogoče zaradi šoka in hitre prisilne preselitve gledajo še z večjo nostalgijo in hrepenenjem. Poleg tega jim je Naserjevo jezero vzelo veliko spomenikov in arheoloških najdb, ki so jih povezovali s svojimi predniki in bogato zgodovino Nubije. Nubijci verjamejo, da so prva človeška rasa na svetu, saj so to območje prve populacije naselile že v zgodnjem pleistocenu in mezolitiku (12.000–8.000 pr. n. š.) (Pudlo 1999: 57). To je po mojem mnenju tudi razlog za tako močno povezanost Nubijcev s svojimi predniki. S tem ko so bili prikrajšani za območje, na katerem je živelo že toliko ljudi in ki ima toliko zgodovine, so jim vzeli občutek pripadnosti tako kraju kot zgodovini.

Prisilne migracije zaradi gradnje jezov imajo po svetu skupne značilnosti. Nubijce sem primerjala z raziskavo Singha (2005: 370–374) o prisilnih migracijah po gradnji jezov in poiskala nekaj skupnih točk. Gradnje jezov so megalomanski projekti, za katere nikoli ni odgovorna le vlada neke države. Seveda pa je pogosto le vlada odgovorna za preseljevanje lokalnih prebivalcev. Če bi o tem odločalo več organizacij, bi morda selitve potekale drugače, bolj humano. Prav tako je zelo redko narejen natančen načrt preselitve, če pa je, ga le

redko upoštevajo. Lokalnim prebivalcem ne povedo natančno, kam jih bodo selili, nihče ne ve, koliko ljudi bodo selili, in niti ne, kdaj bodo te selitve potekale. Formalno lahko prebivalci pogosto izbirajo med kraji, določenimi za selitev, vendar v praksi po navadi ne dobijo ključnih informacij o novem kraju, tako da se pravzaprav sploh ne odločajo sami. Veliko prebivalcev po selitvi omenja tudi premajhno odškodnino. Nekaj odškodnine dobijo v denarju ali zemljišču, vendar je ta skoraj vedno manjša od tega, kar so izgubili. Tudi v zgodbi Nubijca Karima vidimo, da ni bil zadovoljen z odškodnino. Nekateri Nubijci so bili pred preselitvijo lastniki več posestev, pa so za odškodnino dobili le eno, denarna odškodnina pa je bila sploh nizka. Prav tako prebivalci pri prisilnih preselitvah velikokrat izgubijo stike s sosedi. Tisti, ki so za selitev odgovorni, ne gledajo na to, kdo v vaseh živi skupaj, tako da na novem območju včasih skupaj živijo ljudje, ki so bili prej razdeljeni po petih različnih vaseh. Pri Nubijcih sicer nisem zasledila omembe te negativne posledice, vendar je gotovo vsaj pri nekaterih prisotna. Mogoče je tako zato, ker se niso preselili na toliko ločenih območjih, ali pa so preprosto lahko obdržali stike tudi po preselitvi. Pomembna skupna lastnost prisilnih preselitev zaradi jezov je tudi ta, da morajo prebivalci pogosto zamenjati svoje okolje z okoljem z drugačno klimo in pogoji za kmetijstvo. Zaradi tega morajo zamenjati svoje običajno delo z drugim, bolj primernim za novo okolje. S tem so se spopadali tudi Nubijci, saj je življenje ob reki ponujalo drugačne pogoje za delo kot pa življenje, odmaknjeno od reke.

Najpogostejša skupna točka vsem prisilnim selitvam pa je gotovo ta, da selitev na prebivalcih pusti dolgotrajne posledice. Tudi Softestad (1991: 275) pravi, da je »ocena življenja preseljenega prebivalca v prebivalčevih očeh boleča. To, da so bili iztrgani iz vsega, kar jim je bilo poznano, tradicionalno in drago, je pustilo velik pečat na njihovem pogledu na svet in prihodnost. Večina ljudi žaluje za starimi vezmi, ki so jih izgubili, in za ljudmi, od katerih so bili ločeni. Prav nič čudno ni, da večina preseljenih ljudi vidi preteklo življenje v primerjavi z novim kot boljše« (Softestad 1991: 375).

Pomembno je izpostaviti antropološki in sociološki vidik raziskovanja prisilnih preselitev zaradi jezov, saj so pogosto predstavljeni le okoljski problemi (Softestad 1991: 382). Velikokrat se nasilne preselitve ne nanašajo le na okolje in okoljske probleme, temveč na ljudi v novem okolju in njihove probleme zaradi novega okolja. Prebivalci nekega območja bi morali imeti več pravic pri odločitvah, ali se bodo preselili ali ne. Prisilne preselitve bi morale potekati drugače, bolj v skladu s predpisi o človekovih pravicah. Navsezadnje tu ne gre le za preselitev prebivalcev iz nekega območja na drugo, temveč za celo vrsto posledic,

ki vplivajo na življenje in prihodnost preseljenih prebivalcev. Prav tako (v primeru Nubijcev) ljudem zemlja ne pomeni le prostora za življenje, pač pa tudi prostor, ki je dajal življenje njihovim prednikom in ki naj bi dajal življenje ljudem, ki bodo živeli tam v prihodnosti. Pri raziskovanju teh tem gotovo najbolj pomaga etnografija. Zdi se mi, da z osebnim pogovorom s človekom dosežeš najboljše rezultate, saj ti ta lahko izpove tudi najbolj boleče in intimne spomine, dogodke, občutke ... In nove raziskave bi problem postavljanja jezov in prisilnih migracij lahko predstavile svetu, da bi ga ljudje razumeli in ga sprejeli kot problem ter si prizadevali, da bi politiki ob načrtovanju takšnih projektov, kot so jezovi, upoštevali vse potrebno in dobro pretehtali, ali je res bolj kot dolgotrajni učinki pomemben kratkotrajni dobiček.

VIRI IN LITERATURA

Aali, Saad

2003 'The Aswan High Dam Case.'

vir: <http://www.hss.caltech.edu/~tzs/Aswan%20High%20Dam%20case.pdf>.

Pregledano: 27. 8. 2013.

Abu-Zeid, M. A., in El Shibini

1997 'Egypt's High Aswan Dam.' *Water Resources Development*, 13(2): 209—217.

Adepoju, Aderanti

1995 'Migration in Africa: An Overview.' V: *Migration Experience*. Jonathan Baker in Tade Akin Aida, ur. Švedska: Nordiska Afrikainstitutet. Str. 87—108.

Aida, Tade Akin

1995 'Internal Non-Metropolitan Migration and the Development Process in Africa.' V: *Migration Experience*. Jonathan Baker in Tade Akin Aida, ur. Švedska: Nordiska Afrikainstitutet. Str. 41—53.

Amin, Samir

1995 'Migrations in Contemporary Africa: Retrospective View.' V: *Migration Experience*. Jonathan Baker in Tade Akin Aida, ur. Švedska: Nordiska Afrikainstitutet. Str. 29—40.

Amin, Nour

2002 'I Have a Dream.'

vir: <http://www.mafhoum.com/press3/111C34.htm>. Pregledano: 25. 8. 2013

Beddis, R. A.

1963 'The Aswan High Dam and the Resettlement of the Nubian People.' *Geography* 48(1): 77—80.

Benedick, Richard

- 1979 'The High Dam and the Transformation of the Nile.' *Middle East Journal*, 33(2): 119—144.

Bianchi, Robert S.

- 2004 *Daily life of the Nubians*. Westport: Greenwood publishing group.

Cohen, Abner

- 2004 (1969) *Custom and Politics in Urban Africa*. London: Routledge.

Crowe, Andrew

- 2010 'Nubia: Past and Present.' vir:
[http://www.fitzmuseum.cam.ac.uk/dept/ant/nubiaandsudan/nubiapastandpre
sent/video1/](http://www.fitzmuseum.cam.ac.uk/dept/ant/nubiaandsudan/nubiapastandpresent/video1/) . Pregledano: 31. 8. 2013.

Diab, Khaled

- 2012 'Hope for the Egyptian Nubians Damned by the Dam.'
vir: [http://www.theguardian.com/commentisfree/2012/apr/21/egypt-
nubians-dam](http://www.theguardian.com/commentisfree/2012/apr/21/egypt-nubians-dam). Pregledano: 30. 8. 2013

El-Shabrawy, Gamal

- 2009 'Lake Nasser-Nubia.' V: *The Nile: Origin, Environments, Limnology and Human Use*. H. J. Dumont, ur. Cairo: National Institute of Oceanography and Fisheries. Str. 125—155.

El-Wardani, Lina

- 2010 'Old Nubia, Paradise Lost.' *Egypt Independent*, 5. 2. 2010.

Fahim, Hussein M.

- 1973 'Egyptian Nubia After Resettlement.' *Current Anthropology*, 14(4): 483—485.

Fernea, Robert A.

1966 *Contemporary Egyptian Nubia in two volumes*. New Haven: Human Relations Area Files.

2012 'Thirty Years of Resettlement: The Nubians in Egypt.' *Center for Migration Studies Special Issues*, 11(4): 156—158.

Gaafari, Mahmoud

2011 'Nubians continue resettlement protests in Aswan.' *Egypt Independent*, 5. 9. 2011.

Geiser, Peter

1973 'The Myth of the Dam.' *American Anthropologist*, 75(1): 184—194.

Granville, Johanna

2008 'The Nubians.' V: *The Oxford Encyclopedia of the Modern World*. P. N. Stearns, ur. New York: Oxford University Press. Str. 472—474.

Grätz, Tilo

2010 *Mobility, Transnationalism and Contemporary African Societies*. Newcastle: Cambridge Scholars Publishing.

Halland, Randi

2012 'Petition to Stop the Dams in Sudan: European Committee for Preserving the Middle Nile.' *African Archaeological review*, 29: 1—5.

Hassan, Fekri

2007 'The Aswan High Dam and the International Rescue Nubia Campaign.' *African Archaeological review*, 24(3—4): 73—94.

Kirwan, L.P.

1974 'Nubia and Nubian Origins.' *The Geographical Journal*, 140(1): 43—51.

Mansfield, Peter

1973 'Nasser and Nasserism.' *International Journal*, 28(4): 670—688.

Nkrumah, Gamal

2011 'Nubians Muscling in.'

vir: <http://weekly.ahram.org.eg/2011/1063/eg8.htm>. Pregledano: 31. 8. 2013.

Povrzanović, Maja

2004 '*Transnational Spaces*. Sweden: Mälmo University.

Pudło, Aleksandra

1999 'Population of Nubia up to the 16th Century BC.' *Anthropological Review*, 26: 57—66.

Rogerson, Christian M.

1995 'Forgotten Places, Abandoned Places: Migration Research Issues in South Africa.' V: *Migration Experience*. Jonathan Baker in Tade Akin Aida, ur. Švedska: Nordiska Afrikainstitutet. Str. 108—121.

Singh, Burnham, in Hill

2005 'Forced Migration and Under-Five Mortality: A Comparison of Refugees and Hosts in North-Western Uganda and Southern Sudan.' *European Journal of Population*, 21(2/3): 247—270.

Shinnie, P. L.

1996 *Ancient Nubia*. London: Routledge.

Šmid, Liberšar, Uzelac idr.

2008 *Priročnik o področju azila in migracij*. Ljubljana. Priročnik je nastal v okviru projekta 'Raznolikost je bogastvo družbe.'

Wood, William B.

1994 'Forced Migration: Local Conflicts and International Dilemmas.' *Annals of the Association of American Geographers*, 84(4): 607—634.

2013 'Kulturna dediščina.' Ljubljana: Zavod za varovanje kulturne dediščine Slovenije.

vir: <http://www.zvkds.si/sl/zvkds/nasveti-za-lastnike/kulturna-dediscina/>

Pregledano: 1. 9. 2013

2013 Egypt: 'Nubian Traditions.' Egipt.

vir: <http://www.touregypt.net/historicalessays/nubiafl.htm>.

Pregledano: 29. 8. 2013.